
ANEXE

ANEXA I.

SERVICIUL ROMÂN DE INFORMAȚII – INSTITUȚIE PROMOTOARE A ULTRANAȚIONALISMULUI

Forma cea mai severă, cea mai eficace și în continuare, cea mai periculoasă a extremismului de dreapta în România este ultranaționalismul. Specific României este faptul că politica ultranaționalistă a fost de la început asociată cu înființarea și apoi, cu activitatea curentă a Serviciului Român de Informații, instituție care, în mod logic în raport cu funcțiile ei, dar paradoxal dacă se au în vedere realitățile, are printre competențe identificarea manifestărilor totalitariste și extremiste.

Această situație este determinată și de faptul că SRI s-a constituit pe structura Securității, fosta poliție politică comunistă. Deoarece în România ultimelor decenii comunismul a luat forma național-comunismului iar pe de altă parte, regimul Ceaușescu a dorit să iasă de sub controlul URSS, Securitatea română a fost instruită într-un spirit agresiv naționalist. Securitatea a avut printre sarcini supravegherea măsurilor de asimilare a maghiarilor – în particular, a ceangăilor maghiari –, combaterea acțiunilor externe care aduceau atingere „imaginii țării”, conlucrarea cu foști prolegionari din străinătate – precum Iosif Constantin Drăgan – în scopul promovării unei istorii grandilocvente. Toată această tradiție instituțională a devenit, după 1990, un balast dar și instrument pentru promovarea intereselor foștilor ofițeri ai regimului defunct.

Prima structură de putere creată după evenimentele care au dus la prăbușirea regimului comunist, Consiliul Frontului Salvării Naționale, a hotărât desființarea Securității, intrarea efectivelor și a patrimoniului ei sub controlul Armatei și plata salariilor pentru foștii ofițeri și pentru personal, timp de trei luni. Ceea ce înseamnă că până la sfârșitul lunii martie 1990, aceștia trebuiau să își găsească un alt loc de muncă. Opinia publică era vehement ostilă reînființării unei instituții asemănătoare. Între timp, a fost creată Vatra Românească, vârful de lance al ultranaționalismului românesc. În zilele de 19, 20 și 21 martie 1990, la Târgu Mureș a avut loc o sângeroasă confruntare între români și maghiari, pregătită și desfășurată cu mijloace specifice serviciilor secrete. Imediat,

argumentându-se pericolul acestor evenimente, a fost înființat Serviciul Român de Informații, fără aprobarea singurei instituții cu această competență: Consiliul Provizoriu de Unitate Națională. În fruntea întâilor mișcări naționaliste se aflau ofițeri sau colaboratori ai Securității. Una dintre persoanele care au pregătit lansarea Vetrei Românești și l-au consiliat pe președintele Consiliului Provizoriu de Unitate Națională¹, Ion Iliescu, în timpul evenimentelor de la Târgu Mureș, a fost Virgil Măgureanu, viitorul director al SRI².

Toate acestea reprezintă argumente puternice pentru a susține că înființarea Serviciului Român de Informații a avut loc în urma unui scenariu de factură ultranaționalistă și a fost pusă în aplicare de oamenii fostei Securități. Majoritatea acestora au fost integrați în noul SRI. Virgil Măgureanu a declarat public, în momentul în care a primit funcția de director al SRI, că nu a făcut parte din Securitate. La câțva timp au fost publicate documente care demonstau contrariul și Virgil Măgureanu a fost obligat să recunoască aceste probe indubitabile.

Mulți dintre ofițerii de Securitate au format prima linie a asociațiilor și partidelor ultranaționaliste: Vatra Românească, PUNR și PRM. Legătura dintre Serviciul Român de Informații și forțele ultranaționaliste românești poate fi sesizată printr-o adevărată puzderie de cazuri individuale – cum ar fi cariera ofițerului Mircea Chelaru. Acesta, numit șeful diviziei care se ocupa în cadrul SRI de iredentism, în 1990, a ajuns peste ani președintele PUNR. Dincolo de argumentele indirecte, Serviciul Român de Informații însuși a avut manifestări oficiale de natură antiminoritară. Acestea au fost, înainte de toate, Rapoartele SRI.

Rapoartele SRI

Primul Raport al SRI, din luna octombrie 1994, privind îndeplinirea atribuțiilor ce revin Serviciului pentru realizarea siguranței naționale/ perioada octombrie 1993-septembrie 1994, lua în considerare la capitolul „Apărarea ordinii de drept”, „exacerbarea naționalismului”, tendințele „extremiste și separatiste”. Raportul susținea că „Fără a le minimaliza, trebuie să spunem că apelurile la confruntarea cu populația majoritară înregistrează un ecou modest”. Cu alte cuvinte, SRI raporta identificarea unor acțiuni cu caracter extremist-naționalist care pun în pericol ordinea de drept, dar acestea ar fi ale **minorităților** sau ale unor

1 Consiliul Provizoriu de Unitate Națională luase între timp locul CFSN.

2 Gabriel Andreescu, *Ruleta. Români și maghiari, 1990–2000*, București, Edit. Polirom, 2001.

„organizații naționalist-extremiste din străinătate”. Ca exemplu de inițiativă de factură extremistă era dată „campania de strângere de semnături vizând susținerea unui proiect de lege privind învățământul pentru minoritățile naționale”. Pentru Serviciul Român de Informații, exercitarea dreptului constituțional de inițiativă legislativă prin voința cetățenilor (Art. 73, alin.1) constituia deci un pericol pentru siguranța națională, devenind un obiectiv al acțiunilor sale de apărare a ordinii de drept.

Raportul se referea și la „manifestările cu caracter anticonstituțional ale unor cetățeni români de origine maghiară” care s-ar fi datorat „în cea mai mare parte propagandei antiromânești, incitărilor revizioniste și sprijinului direct din exterior”. (p.5) Se invocă „Inițiativa Maghiară Ardeleană”, condusă de către Katona Ádám, organizație oficializată în 1992, care avea ca obiectiv realizarea autodeterminării prin diferite forme de autonomie, inclusiv cea teritorială (Art. 4 al Platformei-program), „sprijinită material din exterior”.

Evident, toate manifestările la care se făcea referire nu erau anticonstituționale. SRI confunda premeditat, în Raportul său, **obligăția de a respecta prevederile Constituției**, deci ordinea de drept, cu **opțiunea schimbării ordinii existente și exprimarea acestei opțiuni**³. Aceleași confuzii priveau și acuzația de „incitare la separatism teritorial”. Mai trebuie amintit că nu există restricții, în legislația românească, privind sprijinirea materială din exterior a organizațiilor create conform dreptului la liberă asociere.

Raportul SRI se ocupa și de etnia romilor, anunțând intenția de „exploatare propagandistică a unor incidente apărute în relațiile dintre unii membri ai etniei și alți cetățeni, pe fondul unor acte antisociale și infracționale grave”. Iar Raportul continua: „Se cere însă subliniat faptul că, în cele câteva conflicte petrecute, protagoniștii au fost întotdeauna cetățenii și nu etniile, iar derularea lor a avut o semnificație strict situațională, locală și interpersonală”. Or, Serviciul Român de Informații nu este îndrituit să dea standarde de interpretare privitoare la natura etnică sau ne-etnică a conflictelor.

Alt enunț: „...unele elemente din rândul romilor⁴... au incitat, denaturând prin denigrări și acuzații realitățile din țara noastră, la acțiuni de natură a afecta imaginea României în exterior...” (p. 7). Este dat ca exemplu Csurkuly Sándor, liderul filialei din Târgu Mureș a Uniunii Liber Democratice a Romilor din România care „a furnizat unor organisme internaționale date tendențioase despre conflictul de la Hădăreni, deturnân-

3 Constituția României din 1991 nu permite autonomii teritoriale și pentru crearea lor este nevoie de o schimbare a legii fundamentale.

4 Sintagma care folosește cuvântul „elemente” (din rândul romilor) este ea însăși profund jignitoare.

du-l din sfera antisocialului și infracționalității de drept comun în domeniul confruntărilor interetnice”. Se mai afirma că Csurkuly Sándor ar fi beneficiat de foloase materiale, printre care o călătorie gratuită în Germania⁵. Prin astfel de afirmații, Serviciul Român de Informații încălca chiar **Legea privind siguranța națională a României** care specifică: „Prevederile art. 3 nu pot fi interpretate sau folosite în scopul restrângerii sau interzicerii dreptului la apărare a unei cauze legitime, de manifestare a unui protest sau dezacord ideologic, politic, religios ori de altă natură...” (Art. 4 alin. 1). În mod evident, acțiunile date drept exemplu în Raportul SRI din 1994 intră în categoria dezacordurilor ori protestelor. Acuzele Raportului încălcau garanțiile constituționale și legea privind siguranța națională.

SRI a încercat prin Raportul său intimidarea celor care comentau faptele de natură socială, culturală sau politică din România și chiar insinua că astfel de comportamente ar avea drept motiv obținerea unor foloase materiale ori „satisfacerea veleităților de lideri ai etniei la nivel național”. Tonul xenofob și rasist al Raportului din 1994 era frapant.

Minoritățile apar și în noul Raport al SRI, din 23 noiembrie 1995, pentru perioada 1994–1995. SRI se arăta preocupat de încercările de obținere de informații referitoare la „departamente, agenții de reformă și restructurare, partide politice, sindicate, minorități naționale – mai ales privind etnici maghiari și țigani”. Erau acuzate contactele cu „unii lideri ai țiganilor sau membri de familie ai acestora, pentru a-i exploata cu privire la poziția lor față de statul român și eventualele disponibilități în angrenarea lor în activități propagandistice defavorabile României”. La capitolul „Amenințări de spionaj” erau trecute și acțiunile propagandistice vizând „prezentarea în exterior a unei imagini deformate asupra realităților românești”, luându-se ca și caz afirmația că România ar fi o „țară nesigură politic, economic și social, confruntată cu grave disensiuni interetnice, ce ar putea degenera în conflicte deschise, periculoase pentru stabilitatea întregii regiuni”.

Capitolul „Apărarea ordinii constituționale” relua preocuparea față de „extremismul politic pe baze ideologice, respectiv etnice” în categoria căruia intrau etnicii maghiari, promotori ai autonomismului separatist. Acțiunile „vinovate” erau: „instituirea unor structuri organizatorice care forțează deliberat limitele legislației interne (...); asumarea deschisă, programatică a unor obiective contrare ordinii de drept; (...) declanșarea unei ample campanii propagandistice care (...), pe de o parte, denigrează statul român, discretitează politica autorităților și victimizează etnia

⁵ Csurkuly Sándor a adus dezmințiri în presă, la puțin timp după publicarea Raportului SRI (vezi „22”, decembrie 1994) privitor la unele afirmații din Raport.

maghiară, iar pe de altă parte urmărește politizarea masivă a maghiarimii”. Mijloacele care amenințau securitatea statului? „Hotărâri și documente programatice” care „cuprind prevederi exprese relativ la autonomie, inclusiv la autonomia teritorială, precum și la structuri politice, sociale și administrative ce susțin și conduc la realizarea autonomiei pe criteriu etnic (Consiliul Reprezentanților Unionali⁶, consiliile autoguvernărilor pe țară și teritoriale etc.)”. Documentele relevau „intenția creării unui sistem instituțional propriu pentru «comunitatea autonomă a maghiarilor din România» și, îndeosebi, a unui sistem constituțional de administrare locală, exclusiv pentru unitățile administrative în care trăiesc într-un procent însemnat persoane aparținând minorității maghiare (Consiliul Național pentru Autogovernare, Consiliul Consultativ din Secuime)”.

SRI nu uita să acuze intențiile de înființare a unei „rețele neautorizate a învățământului maghiar din România” prin crearea în unele localități din Transilvania a unor „unități de învățământ de grad universitar și postuniversitar, arondate la instituții de învățământ superior ori alte organisme din străinătate subvenționate și asigurate din afară cu personal și material didactic”. Ele vizau și: „lărgirea bazei de sprijin a mișcării autonomiste în rândul altor minorități etnice, încercându-se, uneori printr-o «politizare» cu tentă agresivă, prezentarea eșecurilor înregistrate în această privință drept «dovezi» care ar proba o așa-zisă intoleranță a populației majoritare românești”.

Raportul care acoperă perioada septembrie 1995-decembrie 1996 a repetat ideile privind separatismul etnic și „acțiunile antistatale desfășurate de către exponenții autonomismului separatist maghiar”, dând ca exemplu activitățile Platformei *Inițiativa Maghiară Ardeleană* sau cele ale Consiliului Consultativ din Secuime, i.e., „finalizarea documentelor menite să confere cadrul «legal» realizării autonomiei comunitare maghiare”, „demersurile pentru impunerea acestor documente dezbaterii” și „incitarea conaționalilor în suținerea și sprijinirea demersurilor menționate”.

Datorită criticilor publice față de aceste luări de poziție, Rapoartele SRI vizând perioada mai 1997-mai 1998 și iunie 1998-iunie 1999, singurele care au mai fost făcute publice de către SRI, când UDMR devenise partid de guvernământ, au eliminat secțiunea acuzatoare față de minorități. Faptul nu demonstrează o schimbare de fond a atitudinii instituționale, deși eliminarea atacurilor la adresa maghiarilor și romilor constituie un aspect pozitiv. Multe provocări din presa perioadei 1996–2000 au purtat semnul unor surse din Serviciul Român de Informații.

6 Corect: „Consiliul Reprezentanților Uniunii”.

Provocarea antimaghiară din toamna anului 2001

În ciuda faptului că UDMR a fost patru ani la guvernare, în ciuda noilor raporturi dintre formațiunea politică reprezentativă a maghiarilor și PSD, partidul de guvernământ de după anul 2000, Serviciul Român de Informații a fost implicat într-o serioasă provocare antimaghiară chiar și în toamna anului 2001. Evenimentul confirmă continuitatea care există în instituție, începând cu anul 1990 până astăzi.

În luna noiembrie 2001, Comisia de control a SRI a lansat un Raport cu intenția vădită de a crea emoție în opinia publică. În esență, Raportul, care exprima chiar opinia Serviciului Român de Informații, considera că județele cu majoritate maghiară, Harghita și Covasna „au scăpat de sub autoritatea statului”. SRI dădea din nou un semnal societății românești și instituțiilor menite să-i protejeze suveranitatea cu privire la pericolul prezentat de minoritatea maghiară și de organizațiile sale. Formularea SRI sugera că acestea sunt o amenințare la adresa statului român.

Nu numai tema generală a acestui Raport este semnificativă. Detaliile sale de conținut spun la rândul lor o mulțime de lucruri despre concepția privind societatea românească a conducătorilor și ofițerilor instituției care răspunde pentru siguranța națională. În acest sens, susținerile Raportului Comisiei de control al SRI pot fi împărțite în trei secțiuni:

A. Susținerile prin care se contestă drepturi și libertăți făcând parte din sistemul legislativ al statului român. Astfel, Raportul Comisiei de control al SRI acuza:

- a) Realizarea unui sistem autonom de învățământ în limba maghiară la toate nivelurile;
- b) Obținerea de fonduri și sprijin logistic pentru învățământul pre-universitar în limba maternă, precum și înzestrarea acestuia cu tehnică de calcul, în vederea conectării la fluxurile informaționale ungare;
- c) Direcționarea unor fonduri către construirea și renovarea clădirilor ecleziastico-sociale, ale celor cultice, precum și pentru îmbunătățirea condițiilor de funcționare a presei scrise și electronice în limba maghiară;
- d) Exercițarea de presiuni consistente pentru retrocedarea integrală a proprietăților comunităților și bisericilor maghiare, precum și restituirea proprietăților deținute de etnicii maghiari din țara noastră, valorizate ca instrumente eficiente în conturarea unor poziții avantajoase în viața economico-socială a regiunii;
- e) Instituționalizarea colaborării dintre instituțiile administrației publice din cele două unități teritoriale (consiliile județene, primării), în perspectiva înființării, cu sprijin financiar și logistic ungar, a Regiunii de Dezvoltare de pe Pământul Secuiesc;

Astfel, factori de decizie de etnie maghiară din instituțiile administrației publice locale din județele Covasna și Harghita participă activ la constituirea în zonă a unui sistem de tip „microregiune-regiune” care, prin diminuarea rolului statului român, să faciliteze realizarea obiectivelor autonomist-separatiste și să ducă la crearea unor „zone maghiare autoguvernabile”.

- f) Un proces important, din acest punct de vedere, îl reprezintă demersurile de realizare a unui sistem de administrare comună a compensatorilor din județele Covasna și Harghita (și parțial Mureș), considerat „un prim pas” spre constituirea unui „Fond Financiar și Forestier al etnicilor maghiari din Transilvania”;
- g) Organizarea unor acțiuni de protest în zonă și incitarea conaționaliilor la nesupunere civică;

B. Alte afirmații prezente în Raport contestau dreptul persoanelor – fie că aparțin unei minorități, fie că nu –, de a-și formula opinii și de a se exprima în sensul schimbării cadrului constituțional-legislativ existent și extinderea drepturilor lor. Recunoaștem în formulări vechile obsesii ale Rapoartelor SRI de la începutul anilor '90:

- a) Materializarea unor obiective ale minorității în plan educațional, cultural și religios, motivată formal prin necesitatea prezervării tradițiilor și specificului acesteia, dar destinată, în realitate, consolidării statutului său de parte a națiunii maghiare, precum și obținerii autonomiei în diversele sale forme – personală, administrativă și, finalmente, teritorială;
- b) O (...) evoluție poate readuce puternic în atenție problema – considerată, în mediile maghiare, de maximă importanță – a art. 1 din Constituția României, care stipulează caracterul „național unitar al statului român”. Persoane interesate ar putea utiliza autonomia „Pământului Secuiesc” ca argument forte pentru a relua teza necesității consacării etniei maghiare ca „națiune constitutivă de stat” și a recunoașterii României ca „stat multinațional”.
- c) Favorizarea, în cazul în care procesul s-ar dovedi (după standardele maghiare) o reușită, „exportării” acestui model [colaborări între unități administrative] și în alte județe cu populație maghiară din Transilvania, considerate „compatibile din punct de vedere economic și social”;
- d) Deși până în prezent acțiunile/planurile vizând federalizarea României nu au avut impactul scontat de inițiatori – aderența locuitorilor la propaganda destinată acreditării tezilor autonomist-separatiste menținându-se la un nivel relativ scăzut – pe termen mediu, nu poate fi exclusă accentuarea violenței mesajelor de acest tip; Unele dintre acțiunile de această natură și-au găsit aderenți și printre etnici români din Transilvania, care – sub

masca... că promovează teorii la fel de dăunătoare pentru caracterul unitar și indivizibil al României, prin care pledează pentru o autonomie extinsă a unor regiuni ale țării.

e) Favorizarea (la nivel local) a penetrării capitalului ungar în sectoare economice de interes în Transilvania și sprijinirea unor organizații profesionale constituite pe criteriu etnic în vederea dezvoltării economice a zonelor compact maghiare;

C. În sfârșit, unele alegații, dacă ar fi fost adevărate, reprezentau o încălcare clară a legislației românești și în acest caz, obligau organele abilitate să intervină. Dintre acestea, una se referea la:

a) refuzul executării unor hotărâri judecătorești, contestarea autorității unor instituții ale statului român în zonă;

Altele vorbeau despre un proces de discriminare etnică față de românii din zonă, cu intenția de a îi face pe aceștia să părăsească județele cu populație maghiară majoritară:

a) Inițierea unui proces de „deromânizare” a zonei, prin excluderea elementului românesc din procesele de decizie la nivel local și, astfel, determinarea acestora să părăsească județele în care locuiesc.

b) înlocuirea progresivă a reprezentanților români din cadrul unor structuri decizionale de nivel local cu etnici maghiari susținători ai separatismului pe criteriu unic, inclusiv prin impunerea cunoașterii limbii maghiare drept criteriu de selecție a membrilor respectivelor structuri;

c) obstrucționarea activității instituțiilor de cultură și învățământ de expresie românească, precum și a amplasării unor simboluri de istorie și cultură românească, în paralel cu promovarea celor maghiare;

d) limitarea posibilităților de manifestare a Bisericii Ortodoxe Române în zonă.

Un număr de alegații se refereau la acțiuni de obținere de către autoritățile locale – majoritar maghiare – a unui statut hegemonic:

a) exploatarea speculativă a procesului de descentralizare administrativă în vederea obținerii controlului asupra unor domenii prioritare ale vieții sociale din această zonă;

La riscuri și amenințări:

a) Pierderea controlului statului asupra unei importante zone din teritoriul național, prin instaurarea unei reale „frontiere maghiare” în interiorul țării, cu implicații dintre cele mai nocive pe termen lung;

b) Accentuarea procesului de discriminare a etnicilor români din zonă, care poate avea ca efecte fie erodarea sentimentului de identitate națională al acestora, fie determinarea lor să părăsească regiunea;

c) Datele de care dispunem, precum și studiile elaborate de diverse institute de cercetare sau de sondare a opiniei publice arată că

românii din județele Harghita și Covasna sunt confrunțați cu „modele culturale, valori, stări de spirit, trăiri comune celor cu statut minoritar, dezavantajați, izolați și marginalizați”, formând un areal etno-cultural distinctiv, ceea ce amenință „românitatea ca realitate etnică distinctivă, ca stare culturală”;

- d) Pe acest fond, apreciem că este necesară o reacție adecvată – în plan instituțional, normativ, economic, social și cultural – de natură să limiteze proliferarea acestor curente și să împiedice angrenarea unor evoluții cu impact în planul prezervării integrității teritoriale a României.”

Trebuie observat că, în conformitate cu Legea de organizare și funcționare a Serviciului Român de Informații, subiectele care intră în Raporturile anuale ale SRI sunt considerate amenințări la siguranța națională și reprezintă punctul de plecare al luării unor măsuri specifice, menite să apere siguranța națională. Măsurile merg până la limitarea unor drepturi ale omului, motivate de pericolul ca exercitarea drepturilor să aducă atingere siguranței naționale. Limitarea drepturilor omului pe acest tip de considerente este legitimă. În același timp, introducerea arbitrară în Rapoartele SRI a referințelor la persoane sau procese/acțiuni care nu încalcă în nici un fel siguranța națională reprezintă o limitare ilegală a drepturilor și libertăților fundamentale. Referirea gratuită în Raport la persoane fizice și juridice înseamnă:

- o presiune asupra persoanelor vizate și a organizațiilor lor pentru auto-limitarea drepturilor de care se bucură;
- intimidarea persoanelor care doresc să-și exercite drepturile;
- discreditarea persoanelor vizate în fața opiniei publice;
- inițierea unei prime etape de limitare efectivă a drepturilor omului
- cum ar fi violarea fără motiv obiectiv a corespondenței, a vieții intime și private etc.

Evaluarea Raportului Comisiei de control al SRI

Pentru a înțelege semnificația Raportului pregătit de către Serviciul Român de Informații, evaluările acestuia trebuie puse în oglindă cu ansamblul drepturilor de care beneficiază cetățenii. Există, cum s-a arătat, trei situații.

Punctul (A) Promovarea unui sistem de învățământ în limba maghiară la toate nivelurile, obținerea de fonduri și sprijin logistic pentru învățământul preuniversitar în limba maternă, înzestrarea acestuia cu tehnică de calcul etc., constituie drepturi prevăzute în Legea învățământului, reprezentând, de altfel, norme tradiționale în materie, anterioare și anului 1989. Același lucru este valabil și în ce privește con-

struirea și renovarea clădirilor ecleziastico-sociale ori îmbunătățirea condițiilor de funcționare a presei scrise, corepunzând drepturilor de exercitare a credinței și a libertății de expresie, protejate și prin Constituția României și prin legislația specifică. Cooperarea instituțiilor administrației publice în diferite scopuri constituie asemenea un drept consfințit de către Legea administrației publice locale.

În luna decembrie 2001, APADOR-CH și Liga Pro Europa au făcut o investigație în județele Harghita și Covasna în scopul evaluării Raportului Comisiei de control al SRI⁷. Nu s-a verificat, din cercetările la fața locului, existența unor demersuri de realizare a unui sistem de administrare comună a compensatelor din Harghita și Covasna. Oricum însă, ca orice formă de asociere privată care nu are obiective ilicite, o astfel de inițiativă ar fi fost în acord cu legile țării.

Nu au fost identificate, în perioada investigațiilor din Harghita și Covasna, manifestări de protest și nici incitări la nesupunere civică. Chiar dacă ar fi fost, incriminarea unor astfel de acte de către S.R.I. încalcă art. 4 alin. 1 al Legii privind siguranța națională a României, întrucât „Prevederile art. 3 [privind apărarea siguranței naționale] nu pot fi interpretate sau folosite în scopul restrângerii sau interzicerii dreptului la apărare a unei cauze legitime, de manifestare a unui protest sau dezacord ideologic, politic, religios ori de altă natură...”.

Punctul (B) Ideea că maghiarii din România se consideră parte a națiunii maghiare, opțiunea pentru autonomii (personală, comunitară, administrativă), consacrară etniei maghiare ca „națiune constitutivă de stat”, propunerea de schimbare a art. 1 din Constituția României, privind caracterul „național unitar al statului român” pot fi găsite în documentele UDMR și în declarațiile liderilor maghiari încă de la începutul anului 1990. Ideea federalizării României nu apare în programele UDMR, dar a fost lansată de unii români și maghiari, constituind de altfel subiectul unor polemici publice.

Aceste forme de organizare administrativă, sau de redefinire cu valoare simbolică, nu fac parte din realitatea instituțională și constituțională a statului român. Pe de altă parte, opțiunea schimbării Constituției României, și argumentarea în acest sens, ar intra, legitim, în preocuparea SRI dacă ar fi asociată cu acțiuni anti-constituționale propriu-zise. Raportul Comisiei de control al SRI nu face, așa cum nu a făcut SRI nici altădată, distincția între obligația de respectare a prevederilor Constituției – ordinea de drept –, și dreptul de exprimare pentru schimbarea ordinii existente. Orice Constituție democratică permite revizuirea. Constituția României o prevede în

⁷ APADOR-CH, „Aspecte privind evoluția situației drepturilor omului și activitatea APADOR-CH. Raport 2001”, www.apador.org.

art.146-148. Este adevărat că art. 148 susține „Dispozițiile prezentei Constituții privind caracterul... unitar și indivizibil al statului român... integritatea teritoriului...nu pot forma obiectul revizuirii”. Dar și art. 148 poate fi revizuit conform procedurilor constituționale.

O analiză aparte necesită acuza „incitării la separatism teritorial”. Comisia de control a SRI ar putea să interpreteze opțiunile spre autonomie în acest sens și să invoce art. 30, alin. 7 din Constituție, care enunță, printre restricțiile aduse libertății de exprimare, „incitarea la separatism teritorial”. Referirea la separatismul teritorial – ca și defăimarea țării și națiunii ori urii de clasă în art. 30 – nu apare între restricțiile aduse libertății de exprimare în tratatele internaționale privind drepturile și libertățile omului pe care România le-a ratificat, cum ar fi Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice și Convenția europeană a drepturilor omului. Conform art. 20 din Constituție, pactele și tratatele internaționale privitoare la drepturile omului au prioritate în raport cu legile interne. Este adevărat că norma enunțată nu constituie o prevedere legislativă oarecare, ci chiar o prevedere constituțională. Dar același art. 20 alin. 1 stabilește „Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și tratatele la care România este parte”. Iată de ce este incompatibilă cu spiritul societăților democratice, dar și cu garanțiile constituționale românești, introducerea unor limitări în exprimarea diferitelor opinii privind forma de structurare a statului.

Punctul (C) Cercetările APADOR-CH și Liga Pro Europa făcute la nivelul autorităților locale și al prefecturilor din Harghita și Covasna au arătat că nu sunt cunoscute refuzuri ale executării unor hotărâri judecătorești în cele două județe. În privința alegațiilor despre „deromânizarea” zonei, prin excluderea elementului românesc din procesele de decizie la nivel local și, astfel, determinarea acestora să părăsească județele în care locuiesc, impunerea cunoașterii limbii maghiare drept criteriu de selecție a membrilor respectivelor structuri, limitarea posibilităților de manifestare a Bisericii Ortodoxe Române în zonă, investigația amintită a APADOR-CH și a Ligii Pro Europa a arătat următoarele:

1. Datele privind structura etnică a autorităților publice arată o preponderență semnificativă a etnicilor români în ciuda faptului că aceștia sunt în minoritate. Astfel, Comisia Administrativă de pe lângă prefectura județului Covasna avea în 2001 33 români și 3 maghiari. Dintr-o listă de 18 instituții publice de interes național din același județ, 11 erau conduse de români și 6 de maghiari. În același județ, Comisia administrativă de pe lângă prefectură era formată din 24 de români și 19 maghiari – la o proporție de circa 84,7% maghiari și 14% români. În 1990, în conducerea societăților comerciale din Sfântu Gheorghe se aflau 12 conducători maghiari și 6 români. În 2001, 3 maghiari și 15 români. În biblioteca

judeteana, 47% din cărți sunt în limba română. Din cele 98 de locuințe repartizate între 1995 și 2001, 70 au fost primite de familii maghiare, 28 de familii române. Raportul Comisiei de control al SRI a dezinforma.

2. În ce privește cererea cunoașterii limbii maghiare la angajarea în instituțiile publice din zonă, aceasta se întâmplă exclusiv în cazul posturilor în care are loc un contact cu publicul și unde, drept urmare, trebuie aplicate prevederile Legii administrației publice locale.

3. Prezența BOR în regiune are astăzi la bază activitatea Episcopiei Harghitei și Covasnei, ale cărei așezăminte și elemente de patrimoniu depășesc semnificativ media pe țară.

Referirea din Raportul Comisiei de control al SRI la „exploatarea speculativă a procesului de descentralizare administrativă în vederea obținerii controlului asupra unor domenii prioritare ale vieții sociale din această zonă” este ambiguă și imposibil de probat. În privința formulării „pierderea controlului statului asupra unei importante zone din teritoriul național, prin instaurarea unei „frontiere maghiare” în interiorul țării”, reprezentanții APADOR-CH și ai Ligii Pro Europa au avut ocazia să vadă, în timpul investigației lor, cât de ofensatoare a fost percepută ea de către funcționarii publici din zonă. Astfel de atitudini ofensatoare și amenințătoare reprezintă o violare directă a drepturilor celor vizați, întreaga doctrină a drepturilor omului având la bază respectarea demnității, onoarei și siguranței persoanelor.

Alegațiile sunt și nedrepte. Este evident că unele instituții au pus pe agenda lor, în față, interesele minorității românești din regiune. Astfel, Direcției pentru cultură, culte și patrimoniu Covasna a primit în anul 2001 390.000.000 lei, sumă pe care Ministerul Culturii și Cultelor a suplimentat-o cu 244.075.129 lei, într-o primă etapă, apoi cu încă 108.000.000 lei într-o a doua. La cei 742.075.129 lei s-au adăugat, de la Ministerul Culturii și Cultelor, direct pentru fundații și asociații, circa 100.000.000 lei. Din cei aproape, 850 milioane lei, pe anul 2001, s-au cheltuit pentru activități culturale românești specifice circa 450 milioane lei.

În anul 2000, au fost alocați Direcției 148.000.000 lei, sumă suplimentată de Ministerul Culturii și Cultelor cu 165.209.395 lei. Din cei 313.289.395 lei, între 40%-60% au fost cheltuiți pentru activități culturale românești specifice.

Având în vedere că Direcția se ocupă de problemele de cultură, culte și patrimoniu ale întregului județ și că procentul românilor este de până în 36%, cheltuirea a peste 50% din buget pentru manifestările specifice românești contrazice flagrant acuzațiile din Raportul Comisiei de control al SRI.

Concluzii

Condamnarea, de către SRI și de către Comisia de control a SRI, a exercițiului drepturilor ei de către populația maghiară înfrânge garanțiile constituționale. Această atitudine are trei explicații posibile:

a) autorii și responsabilii Comisiei și ai SRI nu cunosc legislația României, acționând cu credința că normele interne sunt exact contrare celor reale;

b) autorii și responsabilii acestor instituții cunosc legislația, dar se comportă împotriva legislației la ordin;

c) liderii acestor instituții au propria lor agendă, îndreptată împotriva drepturilor și libertăților omului.

Ideea că ofițerii SRI nu ar avea cunoștință de prevederile legii intră în puternică contradicție cu importanța misiunii lor și cu mijloacele avute la dispoziție. De altfel, legiuitorul a avut în vedere controlarea activității SRI sub acest aspect, prevăzând explicit în art. 36 că „Serviciul Român de Informații nu va întreprinde nici o acțiune care să promoveze sau să lezeze interesele vreunui partid politic sau persoane fizice ori juridice, cu excepția acelor acțiuni ale acestora care contravin siguranței naționale”. Or, activitățile legale nu pot intra în categoria acțiunilor care încalcă siguranța națională. Necunoașterea legii de către ofițerii și conducătorii SRI, respectiv, de către Comisia de control a SRI nu poate fi o scuză nici morală, nici legală.

Existența unor decizii la nivel superior care să explice denunțarea manifestărilor legale ale maghiarilor din Harghita și Covasna trebuie să aibă în vedere că SRI se află din punct de vedere formal sub controlul, direct sau indirect, al (1) Președintelui, care propune directorul SRI și pe adjuncții săi (art. 23 și art. 24 din Legea 14/1992); (2) Consiliului Suprem de Apărare al Țării, care „organizează și coordonează unitar activitățile care privesc apărarea țării și siguranța națională”. (Art. 18 din Legea Siguranței naționale), printre care SRI (art. 1 alin. 1 al Legii privind organizarea și funcționarea SRI); CSAT este constituit din Președinte, primul-ministru, miniștrii MApN, MI, MAE ș.a.; (3) Parlamentului, prin intermediul „comisiei mixte a celor două Camere”.

Rezultă că activitatea SRI, dar și Comisia de control a SRI, se află în ultimă instanță sub autoritatea politică a coaliției majoritare parlamentare. Evoluția raporturilor dintre Serviciul Român de Informații și puterea aleasă în urma alegerilor a arătat însă o stabilitate a proiectelor ei în raport cu schimbările politice; respectiv, o extraordinară capacitate a acestei instituții de a-și impune propriile proiecte. Exemplele anterioare demonstrează că SRI a acționat sistematic ca o organizație care a promovat idei antiminoritare, a încurajat manifestări discriminatorii, a încurajat forțele extremiste din România. Atitudinile ei rezultă logic din

tradiția naționalistă a fostei Securități, pe a cărei structură a fost construit Serviciul Român de Informații, din modul în care a fost înființat SRI, prin relațiile ei în lumea politică și financiară. Virulența extremismului în România, pericolul său nu vor putea fi diminuate la un nivel benign fără o schimbare fundamentală a SRI. Aceasta impune eliminarea din instituție a tuturor celor care au o psihologie extremist-naționalistă, schimbarea radicală a sistemului de selecție și de educație al ofițerilor Serviciului Român de Informații, impunerea unui adevărat control civil asupra serviciilor de informații.